

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI
CENTRUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM ȘI
EVALUARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

ARIA CURRICULARĂ:
„TERAPII SPECIFICE ȘI DE COMPENSARE”

PSIHODIAGNOZĂ, CONSILIERE, ORIENTARE
ȘCOLARĂ ȘI PROFESIONALĂ

***PSIHODIAGNOZĂ, CONSILIERE, TERAPIE ȘI**
PROGRAME DE INTERVENȚIE

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ
Clasele I-X

Aprobat prin ordin al ministrului
nr.5235 / 01.09.2008

București, 2008

* În planul cadru pentru unitățile de învățământ special care școlarizează copiii/elevii/ tineri cu deficiențe severe, profunde și/ sau asociate, disciplina se regăsește sub denumirea de „Psihodiagnoză, consiliere, terapie și programe de intervenție”.

NOTĂ DE PREZENTARE:

MOTO:

„Consilierea înseamnă multe lucruri. Ea este o tehnică de informare și evaluare, un mijloc de a modifica comportamentul, o experiență de comunicare... Dar mai mult decât atât, ea este o căutare în comun a sensului în viața omului, cu dezvoltarea dragostei ca element esențial concomitent cu căutarea și consecințele ei... Într-adevăr, această căutare este însăși viața, iar consilierea este numai o intensificare specială a acestei căutări”. *R. W. STROWIG*

„În esență, consilierea școlară este un proces intensiv de acordare a asistenței psihopedagogice elevilor și celorlalte persoane implicate în procesul educației (cadre didactice, părinți sau tutori, autorități școlare). Rolul consilierii este, cu precădere, unul proactiv, în sensul că, prin intermediul acestei activități, se încearcă prevenirea situațiilor de criză personală, educațională și socială și, mai mult, se urmărește și dezvoltarea personală, educațională a elevilor”. *GHEORGHE TOMȘA*

Sub aspect psihopedagogic, „*Psihodiagnoza, consilierea, orientarea școlară și profesională*” nu constituie un obiect școlar în sensul tradițional al termenului, ci o nouă abordare a relației profesor-elev. Relația de consiliere depășește simpla intervenție întâmplătoare (sfatul pedagogic) sau temporară (orientarea școlară și profesională utilizată cu precădere la sfârșitul unor cicluri școlare) și devine o intervenție sistematică, cu o metodologie specifică prin care psihopedagogul urmărește, în principal, formarea și dezvoltarea personalității elevului, precum și conturarea conștiinței de sine a acestuia.

Procesul construirii personalității începe imediat după naștere și continuă toată viața. Uneori acest proces îndelungat, complex, poate fi perturbat deviat de o serie de factori, înregistrând stagnări și retardări, decurgând cu perioade de inegalitate, de dezvoltare dizarmonică și chiar haotică. Ne referim atât la crizele personalității din perioada pubertății sau adolescenței, considerate ca „secvențe fiziologice ale normalității”, dar și la situațiile complexe impuse de o serie de deficiențe: intelectuale, senzoriale, motrice, care pot surveni chiar de la naștere sau într-un anumit moment al existenței, conducând la dificultăți de învățare și adaptare și la structurarea unei personalități imature, dizarmonice, în raport cu gradul deficienței.

Dacă la elevul normal procesul formării conștiinței de sine se realizează mai ușor datorită posibilităților lui cognitive, în cazul elevului/tânărului cu deficiențe (acesta aflându-se într-un conflict cognitiv cu lumea și cu sine, asociat, de cele mai multe ori de un conflict socio-afectiv), acest proces e de durată și necesită un efort în plus din partea profesorului psihopedagog în demersurile sale de psihodiagnoză, consiliere și orientare școlară și profesională.

Dacă într-o pedagogie autoritară, verbul „trebuie” ocupă un loc central, în cazul psihodiagnozei, consilierii și orientării școlare și profesionale, actul educațional se personalizează, elevul este apreciat ca partener, indiferent de condiția sa.

La baza acestei poziții principale a profesorului psihopedagog, stau viziunea sa umanistă și spiritul democratic în care se realizează relația profesor-elev.

Dacă profesorul psihopedagog/ dirigintele dirijează în mod explicit elevul, grupul/clasa de elevi către anumite norme școlare sau de viață și către anumite comportamente dorite de școală ca răspunsuri la comenzile societății, profesorul psihopedagog ocupă o poziție implicită în acest proces de asimilare de valori morale și atitudinale, mediază într-un grad mai profund procesul de asimilare de valori morale și atitudinale de către elev sau grup, prin utilizarea unor metode psihologice și prin dublarea tactului pedagogic cu tactul psihologic.

Pornind de la o astfel de precizare, considerăm că rolul psihodiagnozei, consilierii și orientării școlare și profesionale în școală este acela de a favoriza crearea structurilor și metodologiei specifice, care să ajute ființa umană pe parcursul existenței sale în procesul continuu de pregătire și dezvoltare, să pregătească individul pentru a deveni propriul „instrument” al dezvoltării sale, prin intermediul multiplelor forme de instruire și autoinstruire. De asemenea, un loc central în cadrul acestei discipline îl ocupă orientarea școlară și profesională a elevului/tânărului în vederea unei viitoare integrări sociale.

Psihodiagnoza, consilierea, orientarea școlară și profesională și pregătirea pentru carieră, înțelese ca subsistem al sistemului de educație, răspund unor funcții de bază ale educației având și funcții

specifice,corespunzătoare unor nevoi de educație comune(trunchiul comun) și nevoi speciale (individuale sau de grup) și anume:

✚ **Nevoi de educație comune (trunchi comun):**

1. Funcția de cunoaștere
2. Funcția de socializare, de inserție normală în viața socială a tinerei generații pe nivelele:
 - adaptare socială;
 - integrare școlară;
 - integrare profesională;
 - integrare socială;

Vizează minimum de:

- achiziții cognitive și motorii;
- deprinderi și comportamente de:
 - comunicare;
 - afective;
 - relaționale;

✚ **Școlarizarea de bază**, corespunzătoare învățământului primar și gimnazial cu referire la formarea :

- orizont de cunoaștere minimal necesar înțelegerii mediului natural și social;
- competențe cheie: citit –scris, calcul și gândire critică;
- capacități necesare integrării pe treptele superioare de școlarizare și formare profesională;

✚ **Nevoile comune de educație** constituite pe categorii de populație școlară:

- 1) grupurile de vârstă (particularitățile dezvoltării fizice, psihice intelectuale, afectiv-motivaționale ,volitiv-reglatorii și sociale ale vârstei respective);
- 2) populațiile școlare din medii sau comunități sociale diferite (mediul rural, mediul urban, comunități etnice, comunități religioase);
- 3) populații școlare constituite pe interese și opțiuni, pe profiluri și niveluri de învățământ, pe tipuri de instituții educative;
- 4) grup de copii, elevi, tineri cu deficiențe;

✚ Structuri și conținuturi educative standardizate.

✚ **Nevoile speciale de educație cuprind:**

I. Elevi (copii și tineri) care prezintă particularități majore ale constituției și dezvoltării fizice și psihice :

- elevi cu diferite tipuri de deficiențe(senzorial, intelectual, fizic, asociat);
- elevi cu cerințe educative speciale, integrați în învățământul public;

II. Elevi cu probleme de adaptare sau dificultăți de învățare pasagere, determinate de o serie de o serie de situații: intrarea în clasa I-a, a V-a, a IX-a, susținerea unor examene: capacitate, bacalaureat, facultate etc.

III. Copii neșcolarizați, toți elevii care înregistrează în mod repetat insucces școlar fără ca acesta să fie consecința unui handicap. În acest caz, nevoile speciale de educație sunt nevoi de recuperare și reintegrare școlară care, în funcție de natură și amplitudinea lor, solicită modalități de lucru specifice, diferențiate sau chiar individualizate.

Psihodiagnoza, consilierea și orientarea școlară și profesională, presupunând o viziune dinamică și complexă asupra transformărilor ce se produc la nivel individual și de grup școlar, în urma unor demersuri terapeutice ce au drept scop modelarea personalității elevului, **se constituie într-o formă de terapie educațională în sensul armonizării personalității elevului cu sine și cu lumea** și având drept scop integrarea acesteia în societate.

În cadrul consilierii, cunoașterea se transformă în autocunoaștere (consilierea individuală) și intercunoaștere(consiliere de grup).

Prin obiectivele urmărite precum și prin metodele utilizate, consilierea consecutivă psihodiagnozei depășește simplul sfat pedagogic și se transformă într-un veritabil sistem de influențare, având drept reper următoarele:

1. existența unui model de personalitate;
2. adaptarea și integrarea școlară;
4. eficiență socială;

Complexitatea psihodiagnozei și orientării școlare și profesionale reiese din multitudinea direcțiilor de acțiune:

- 1) psihologică (prin aspirații, realizări)
- 2) pedagogică (oferte școlare, concretizate în egalitatea șanselor)
- 3) axiologică (trăsături morale și creativitate)
- 4) sociologică (pragmatică și prospectivă).

În *planul cadru pentru unitățile de învățământ special care școlarizează copiii/elevii/ tinerii cu deficiențe severe, profunde și/ sau asociate*, disciplina se regăsește sub denumirea de „Psihodiagnoză, consiliere, terapie și programe de intervenție”, axându-se pe individualizarea demersului terapeutic și pe monitorizarea realizării programelor educative personalizate (PEP). Profesorul psihodiagnostician, împreună cu echipa factorilor educativi de la clasă, este implicat în realizarea și monitorizarea PEP.

Locul și rolul consilierii și orientării școlare și profesionale în cadrul sistemului de învățământ

Obiectivul oricărui sistem de învățământ este să modeleze personalitatea umană pe principiul unicității sale (în sensul individualității) și al generalității, al adecvării acesteia la formele diferențiate de integrare socială.

Prin psihodiagnoză, consiliere și orientare școlară și profesională (ca și prin celelalte forme de activitate și factori educativi etc), școala își formulează un ideal educațional bazat pe un model de personalitate, urmărind adecvarea, armonizarea idealului individual (școlar/profesional sau de viață) cu idealul social, conceput prospectiv și din perspectiva sa pragmatică, eficientă, atât economică, cât și culturală.

Prin activitatea de consiliere și orientare școlară și profesională, școala își ajustează și nuanțează demersurile educative pornind de la o nouă filozofie a educației bazată pe:

- **Principiul racordării la social**, coroborat cu cel **al flexibilității și egalității șanselor**. Aceste principii au determinat stabilirea unui raport adecvat între trunchiul comun, care să ofere tuturor oportunități echivalente, și curriculum-ul la decizia școlii, ce trebuie să permită parcursuri școlare diferențiate. Astfel, conform OMEN 3207/3.02 1999, pachetele de opționale trebuie să cuprindă atât o pregătire pentru specializarea universitară, cât și o pregătire medie, vizând absorbția pe piața muncii.
- **Principiul funcționalității**, ce vizează adaptarea diverselor discipline, precum și a ariilor curriculare la vârstele școlare, a condus la structurarea procesului de învățare în cicluri curriculare. Unul dintre acestea, ciclul de observare și orientare, ce cuprinde clasele VII-IX, are ca obiectiv major „**orientarea, în vederea optimizării opțiunii școlare și profesionale ulterioare**”. De asemenea, ciclul de specializare (cls. XII-XIII) urmărește prespecializarea în vederea integrării eficiente în învățământul universitar de profil sau pe piața muncii.
- **Principiul racordării la social** are drept consecință asigurarea unei legături optime între școală și comunitate, între școală și cerințele sociale. Ca urmare, a fost creată aria curriculară „Consiliere și orientare” cu ajutorul căreia elevii vor putea, între altele, să se orienteze în cunoștință de cauză spre diferite tipuri de ieșiri din sistem: liceu teoretic, tehnologic sau vocațional, școală profesională sau piața muncii, după învățământul liceal sau învățământ postliceal, învățământ superior sau piața muncii, după învățământul liceal.

- **Principiul participării active** (consilier – elev/ grup) pentru valorificarea maximală a potențialităților elevilor, care are în vedere:
 - a) relația „OFERTĂ școlară, profesională, socială și ACCEPTAREA OFERTEI, în funcție de capacități, aptitudini, nivel de aspirație” etc.
 - b) inițierea elevilor privind ofertele obiective în cadrul societății, precum și sprijinirea (asistență psihopedagogică) prin autocunoaștere (raportarea subiectului la sine) și intercunoaștere (raportarea la alții). Acest aspect vizează acceptarea de sine în funcție de acceptarea lumii de către subiect, ca urmare a unei autoaprecieri obiective a personalității.
- **Principiul valorizării subiectului consiliat** în sensul conștientizării de către acesta a valorii proprii persoane (nivel de pregătire, capacități individuale, aptitudini, interese de ordin superior) și a tablei de valori (de ordin democratic, umanist, moral, estetic, religios) a societății aflate la un anumit moment de dezvoltare. Condițiile aplicării acestui principiu axiologic (de valorizare a persoanei în funcție de valorile societății) sunt:
 - a) șanse egale de acces la școlile superioare;
 - b) standarde nediscriminatorii de apreciere pentru performanțele școlare;
 - c) dezvoltări nesincronice ale sistemului educativ și ocupațional;
 - d) procese de muncă ale căror structuri obiective permit o apreciere potrivit cu performanțele care pot fi evaluate individual;
- **Principiul socializării**

Punerea în valoare a persoanei are la bază dictonul „omul potrivit la locul potrivit”. Cunoașterea elevului de către consilier, a posibilităților acestuia de realizare și autorealizare, trebuie valorificată printr-o bună orientare și integrare (școlară și socială). Relația strict didactică profesor – elev este dublată de relația de consiliere care amplifică relația învățare socială, adică socializarea elevului. Elevul nu-și găsește „măsură” decât în relațiile cu alții, valoarea sa se verifică prin socializare, care este calea majoră de umanizare (de formare ca om) și de manifestare liberă a potențialităților sale creatoare, de exprimare de sine, de maximalizare a performanței de care este capabil de emancipare în plan individual și social de formare a unor atitudini favorabile față de sine față de alții și față de activitate.

- **Principiul comunicării**

Consilierul nu poate realiza din elev un participant la propria devenire, nu-l poate pune în situația de a sesiza progresele în plan intelectual, moral, socio-afectiv etc fără o bună comunicare cu acesta, respectând câteva condiții :

- a) obținerea încrederii și acordarea încrederii în sine;
- b) depășirea sentimentului de timiditate, frustrare în cazul unor eșecuri repetate;
- c) crearea sentimentului de egalitate în dialog;
- d) dialogul să fie în aparență liber, dar în subtext să aibă câteva coordonate precise;
- e) îndepărtarea oricăror prejudecăți, observații jignitoare, formulări fruste, prea directe legate de elev;
- f) stabilirea unor alternative pentru care elevul trebuie să opteze, să decidă;
- g) consilierul nu trebuie să fie, în acest caz, nici prea convingător pentru una sau altă alternativă, dar nici să adopte o atitudine de neutralitate exagerată;
- h) mesajele să fie clare (logic și gramatical) și de o parte și de cealaltă;
- i) consilierul să fie preocupat și de limbajul nonverbal al consiliatului (gestică, mimică) pentru a decela eventualele nepotriviri dintre mesajul verbal și cel nonverbal;

În cazul copiilor cu deficiențe mintale severe, profunde și/sau asociate, relația de consiliere focalizată pe copil este dominată de relația psihoterapeutică. Consilierea în zona patologiei infantile este obligată să-și diminueze caracterul de intervenție externă și să recurgă la tipul de intervenție psihoterapeutică, de restaurare a echilibrului psihic al copilului, prin acțiuni atât asupra eului conștient, cât și asupra sferei inconștientului.

Profesorul psihopedagog din școlile adresate copiilor cu deficiențe se manifestă, desfășurându-și activitatea în diverse ipostaze: psihodiagnostician, psihoterapeut și consilier. El devine psihoterapeut în măsura în care rezolvă (fie și parțial) stările conflictuale interne ale copilului, stări provocate de probleme severe de ordin senzorial (ex: surdocecitate), motric, cognitiv sau emoțional (ex: autismul). Aceste stări conflictuale trebuie delimitate (ex: aspectele simptomatologice specifice cum sunt

diferențele dintre nevrozele și psihozele infantile, etc) și anulate sau diminuate, astfel încât copilul cu deficiențe severe, profunde și/ sau asociate să fie în stare să-și rezolve problemele curente de viață.

Profesorul psihopedagog întâmpină forme majore de dezordine ale conduitei copilului cu deficiențe severe, profunde și/ sau asociate, forme manifestate prin unele tulburări grave cum sunt: alterări ale percepției realității, alterări ale controlului de sine, schimbarea atitudinii față de realitate, ruperea contactului cu realitatea, dificultăți de comunicare mergând până la lipsa acesteia.

Aceste tulburări grave denotă regresivitatea, imaturitatea și fragilitatea Eului copilului cu deficiențe severe, profunde și/ sau asociate. De aceea Eul trebuie format și dezvoltat ca instanță conștientă și sediu al experiențelor copilului cu deficiențe severe, profunde și/ sau asociate

Deșteptarea conștiinței debutează cu priza de conștiință pe Eul biologic și se încheie cu Eul moral și Eul social ca rezultate ale socializării.

Copilul cu deficiențe severe, profunde și/ sau asociate trebuie orientat și învățat în luarea la cunoștință a situațiilor simple de viață, astfel încât să-i formeze o minimă autonomie personală, o minimă maturizare afectivă, o minimă relaționare rațională cu cei din jur etc.

Profesorul psihopedagog trebuie să stabilească un program de intervenție personalizată în care să se regăsească obiective cum sunt: luarea la cunoștință de sine a copilului cu deficiențe severe, profunde și/ sau asociate, înțelegerea situațiilor, evaluarea efectelor acestora, realism și simț practic în soluționarea situațiilor critice, în vederea restabilirii echilibrului cu realitatea vieții într-o manieră armonioasă și care să permită o evoluție pozitivă a copilului în continuare.

2. STRUCTURA ACTIVITĂȚILOR DE PSIHODIAGNOZĂ, CONSILIERE, ORIENTARE ȘCOLARĂ ȘI PROFESIONALĂ

Conform planului de învățământ pentru învățământul special, « Psihodiagnoza, consilierea, orientarea școlară și profesională » nu constituie un obiect școlar în sensul tradițional al termenului, ci este o activitate specializată ce mediază, într-un grad profund, procesul de asimilare de valori morale și formare de atitudini.

Graficul orelor prevăzute în planurile cadru pentru învățământul care școlarizează elevi cu deficiențe mintale moderate și, respectiv, copii/elevi/tineri cu deficiențe severe, profunde și/sau asociate (2005), la disciplina «Psihodiagnoză, consiliere, orientare școlară și profesională»/ «Psihodiagnoza, consiliere, terapie și programe de intervenție» din aria curriculară «Terapii specifice și de compensație».

Aria curriculară	<i>Nr.ore / ACTIVITĂȚI PE CLASĂ/ SAPTĂMÂNAL</i>									
TERAPII SPECIFICE ȘI DE COMPENSAȚIE	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Psihodiagnoza, consiliere, orientare școlară și profesională	2	1	1	2	1-2	1-2	1-2	1-2	2-3	2-3
Psihodiagnoza, consiliere, terapie și programe de intervenție	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Menționăm că numărul de ore afectat consilierii va fi în funcție de nevoile elevilor depistate în urma diagnozei grupurilor și a fiecărui elev în parte, fiind organizate în:

- activități individuale;
- activități de grup;
- activități la clasă;

CICLUL PRIMAR ȘI SECUNDAR (CLS. I-X)

OBIECTIVE CADRU:

- 1. Cunoașterea funcțională a elevului și a claselor de elevi din punct de vedere al dinamismului și particularităților caracteristice vârstei diagnosticate**
- 2. Influențarea genezei personalității elevului pe criterii psihopedagogice și în funcție de mediul social, familial și cultural în care se dezvoltă**
- 3. Formarea și educarea capacității de alegere, decizie, orientare în viață prin consiliere, orientare școlară și intervenție educațională**
- 4. Corelarea și stimularea componentelor cognitive, socio-afective la nivel individual și de grup în vederea unei bune adaptări familiale, școlare și sociale a elevului diagnosticat, expertizat și consiliat**

- nivelul aptitudinal;
- tulburări de evoluție;
- nivelul atitudinal, motivațional;

▪ **METODE DE CUNOAȘTERE ȘI INVESTIGARE**

1. Anamneza
2. Observația
3. Convorbirea
4. Studiul produselor activității
5. Metoda testelor: - de inteligență (verbale, neverbale, de performanță);
 - de personalitate;
 - sociometrice;
 - de dezvoltare;
6. Probe de evaluare a achizițiilor școlare
7. Probe de expresie grafică și plastică
8. Probe de construcție, completare, asamblare
9. Probe asociative (imagini, obiecte, cuvinte etc)
10. Chestionarul
11. Inventarele de personalitate pentru cunoaștere și autocunoaștere
12. Inventarele de dezvoltare
13. Probe pentru evidențierea posibilităților de învățare, a tulburărilor de învățare

▪ **TEHNICILE DE TESTARE**

Inteligența : - Scala BINET SIMON pentru vârsta mentală

- Scala W.I.S.C, pentru stabilirea coeficientului de inteligență
- Matricele Progressive RAVEN
- Scala DEARBONE pentru Q.I
- Cuburile KOHS pentru Q.I

Testele de nivel - Măsoară reușita sau eșecul la o serie de sarcini standardizate. Ele au ca obiectiv o evaluare a inteligenței, iar rezultatele lor se exprimă în coeficientul de dezvoltare (QD) sau în coeficientul intelectual (QI).

Testele de personalitate - Au ca obiect studiul componentelor afective ale personalității. Ele au la bază stabilirea unei situații pe cât posibil standardizată, care să permită comparații, dar rezultatele lor nu se exprimă cantitativ. Testele de personalitate nu se finalizează prin stabilirea unui scor. În schimb, ele permit o evaluare calitativă a proceselor psihice care concură la organizarea personalității. Datorită acestui fapt, toate răspunsurile date la testele de personalitate sunt valide și semnificative, spre deosebire de răspunsurile date la testele de nivel (unde există întotdeauna un răspuns corect și unul greșit).

Motricitate: - Scala OZERETSKI;

- Scala de dezvoltare: - GESSEL;
- BRUNET LEZIRE;
- VINE LAND;
- Probele HARRIS pentru coordonare;
- Probele pentru dominanță și lateralitate;
- Probele tapping, trasare, punctare, decupaj;

Funcția perceptiv-motrică : - probe de auz fonematic;

- proba BENDER SANTUCCI;

Memorie: - probe constituite din șir de cuvinte, imagini, numere;

- probele de memorie din testele W.I.S.C, Bontila;
- probe pentru memorie vizuală și auditivă;
- proba REY;

Atenția: - labirinte ;
- Testul PRAGA ;

Limbaj: - vocabular;
- probe de comprehensiune, valoare semantică, vocabular din
testele W.I.S.C și Bontila;
- probe de pronunție, fluență verbală;

Personalitatea:

Testele de personalitate - Au ca obiect studiul componentelor afective ale personalității. Ele au la bază stabilirea unei situații pe cât posibil standardizată, care să permită comparații, dar rezultatele lor nu se exprimă cantitativ. Testele de personalitate nu se finalizează prin stabilirea unui scor. În schimb, ele permit o evaluare calitativă a proceselor psihice care concură la organizarea personalității. Datorită acestui fapt, toate răspunsurile date la testele de personalitate sunt valide și semnificative, spre deosebire de răspunsurile date la testele de nivel (unde există întotdeauna un răspuns corect și unul greșit).

- probele de desen (om, arbore, casă);
- testul LUCHER;
- testul de a percepție pentru copii;
- chestionarul de personalitate CATTEL;
- probele de completare a frazelor, imaginilor, povestirilor;
- proba povestirilor create pe bază de imagini;
- teste proiective;

Testele proiective – Aceste teste au la bază conceptul de proiecție, articulat la rândul său de conceptul de percepție. Caracteristica testelor proiective constă în a propune un stimul perceptiv cât mai ambiguu posibil, astfel încât percepția subiectului „proiectează”, la maximum propria sa problematică. Rolul psihologului este acela de a oferi cadrul în care copilul să dezvolte cât mai puțin posibil o stare de neliniște, de rezervă, de întârrire a apărărilor.

Testul Rorschach – este unul dintre testele cele mai utilizate, fără altă limită de vârstă în afară de posibilitățile de exprimare verbală. Este alcătuit din 10 planșe, 5 negru, 2 roșu și negru, 3 policrome, compuse din pete non-representative având o simetrie axială.

Testele tematice –

- T.A.T (THEMATIC APERCEPTION TEST – de Murray) – Este compus din 30 de planșe reprezentând o scenă cu personaje în situație ambiguă (o persoană pare să privească pe fereastră, un copil așezat în fața unei viori...); tablouri fără personaje sau cu vagi umbre. Ultima planșă propusă este albă. Pentru fiecare planșă copilul trebuie să spună o poveste pe care trebuie să o inventeze pornind de la ceea ce îi sugerează materialul. Acest test poate fi aplicat începând de la 11-12 ani.
- C.A.T (CHILDREN APERCEPTION TEST – de Bellack) – Este destinat copiilor mici. Personajele umane sunt înlocuite de animale.
- TESTUL PATĂ NEAGRĂ (L. Corman) reprezintă o serie de desene în care un purceluș cu o pată neagră se găsește în situații care explorează diversele conflicte ale universului infantil, centrate în jurul imaginilor parentale și ale fratriei; oralitate, analitate, rivalitate fraternă, pedeapsă, abandon etc.
- TESTUL LUI ROSENZWEIG (evaluarea toleranței la frustrare) testul de completare a frazelor, de Bonnet Stein, testul fabulelor de Duss.
- TESTUL C.A.R.S. și P.P.E. (profilul psihoeducational – Schoppler)

Alte situații de teste proiective

Acestea sunt foarte numeroase. În general sunt mai puțin codificate decât testele precedente. Putem cita cu titlu de exemplu :

- *TESTUL SATULUI* (Monod) – constă în construirea unui sat, cu ajutorul unor materiale reprezentând diverse case și clădiri. Există o grilă riguroasă de interpretare.
- *SCENO-TEST* – de Staabs – prezintă un interes deosebit deoarece se află la intersecția dintre o situație de evaluare, un interviu clinic și o abordare terapeutică; este vorba despre o cutie ce conține un număr mare de jocuri, animale, personaje umane adulte, copii și bebeluși, obiecte menajere miniaturale etc, cu care copilul este invitat să construiască un decor sau să inventeze o poveste.
Este un test foarte util în situația clinică, pentru copii de la 2 la 6 ani.
- Testul «Omulețul», Testul «Familiei reale sau imagine», Testul Arborelui - Prezintă avantajul că necesită un material redus (o foaie de hârtie și creion de unde și denumirea de test „hârtie-creion”)

Maturizarea psiho-socială: - Scala de dezvoltare socială P.P.A.C, P.A.C.I și P.A.C.II, elaborată după GUNZURG;
- Scala PORTAGE;

Alte scale de evaluare:

I anxietate : vom cita dintre autochestionare: scala revizuită pentru anxietate manifestă la copil: R-CMAS; scale de evaluare a fricii, de Wolpe și Lang. Dintre heterochestionare: scala lui Conners, pentru părinți și educatori, scala prescurtată pentru anxietate, de Tyrer și col, destinată adulților care observă copilul;

II. depresie: Children Depression Inventory : CDI, Center for Epidemiological Studies Depression Scale: CES- DC, Children Depression Rating Scale- Revised: CDRS-R;

III. tulburări de deficit al atenției (Teacher Rating Scale, de Conners, CTRS; Parent Rating Scale, de Conners; CPRS);

IV. nou-născut și bebeluș (scala Brazelton, scala Brunet- Lézine);

V. autism infantil precoce (scala chestionar propusă de Rimland, de Rutter, de Freeman, de Schopler, de Kuvig, de Lelord & col, etc)

Nivel și posibilități de învățare: - cod;
- reproducere;
- scris-citit-calcul;

Identificarea unor posibile inabilități de ordin: comunicațional, decizional, de a face față unor situații psihosociale concrete.

Interviu cu privire la comportamentul tânărului

Autoevaluarea prin intermediul:

- chestionarelor;
- scalelor de evaluare;
- obținerea unor informații de la alte persoane;

Evaluarea prin :

- jocuri de rol;
- teste comportamentale;
- analiza activității;

STRATEGII UTILIZATE ÎN DEMERSUL TERAPEUTIC:

1. **Jocul** – Jocul cu mașinuțele sau trenulețele, jocul cu păpușile, « de-a mama », în cursul cărora copilul pune în scenă fantezmele sale, stăpânirea angoasei lui, se identifică cu personajele din jurul său etc. În cursul jocului copilul se mișcă, ocupă spațiul : psihodiagnosticianul poate astfel să evalueze calitatea motricității și să își facă o idee despre imaginea dinamică a copilului.
2. **Dialogul imaginar** – Prototipul acestuia este jocul cu marionetele, dar mai există și povestea inventată (de genul « tu trebuie să inventezi un vis frumos » sau « tu trebuie să inventezi un vis urat ») sau jocul de rol, cum ar fi jocul de –a școala (« tu erai elevul iar eu eram învățătoarea »).

3. **Desenul** – Este o tehnică utilizată în mod particular în Franța . Deseori copilul desenează cu plăcere în mod spontan. Cu unii copii inhibați de foaia albă , sunt indicate fie sugerarea unei teme inițiale , fie schițarea unei forme prin tehnica Squiggle propusă de Winnicott.
4. **Dialogul tradițional** – « față în față ». Utilizarea acestor diferite moduri de comunicare depinde întrucâtva de îndemânarea psihodiagnosticianului în manevrarea uneia sau alteia dintre tehnici, de psihopatologia copilului, și mai ales de nivelul lui de dezvoltare.

Notă:

Limbajul psihodiagnosticianului trebuie să fie accesibil copilului și să țină cont de vârsta și de nivelul de dezvoltare atins. Crearea unui climat afectiv pozitiv reprezintă condiția fundamentală pentru o comunicare reală cu copilul. Înainte de 5-6 ani, întrebările adresate direct copilului exercită frecvent o acțiune inhibitoare. Frazele trebuie să fie scurte, cuvintele să fie simple și deseori trebuie să fie repetate, acest fapt este cu atât mai important cu cât copilul este mai mic.

MIJLOACE TEHNICE:

- cronometre;
- dinamometre;
- audiometru;
- reactometru;
- tahiscop;
- incastre;
- trusă pentru testarea abilităților mecanice;
- set cuburi pentru asamblări;
- dispozitive pentru testarea motricității, labirinte;
- casete audio și video;
- truse Dienes;
- seturi de jocuri, construcții și LEGO;
- surse vizuale, sonore pentru detectare de semnale;
- materiale media educaționale;
- calculatorul;

2. Influențarea genezei personalității elevului pe criterii psihopedagogice, valorificând resursele mediului, social, familial și cultural în care se dezvoltă

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	ACTIVITĂȚI DE TERAPIE/ ÎNVĂȚARE
2.1 Formarea capacității de fixare a mecanismelor fiziologice de stabilire a controlului sfincterian (eliminarea enurezisului și encopresisului)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stabilirea și respectarea regimului zilnic strict ▪ Supraveghere și îngrijire permanentă
2.2 Eliminarea manifestărilor de refuz precoce de alimentație, a tulburărilor grave ale actului alimentar	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stabilirea și respectarea regimului zilnic strict ▪ Supraveghere și îngrijire permanentă
2.3 Trezirea interesului pentru mediul familial, școlar, social	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții de stimulare senzorială, însoțite de trăirea unor stări emoționale adecvate ▪ Exerciții de urmărire vizuală și înțelegerea permanenței obiectului ▪ Exerciții de imitație (sunete, verbalizări, gesturi simple, gesturile unor persoane din anturajul său) ▪ Jocuri perceptiv- motrice ▪ Jocuri simbolice ▪ Jocuri cu reguli ▪ Jocuri de rol

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	ACTIVITĂȚI DE TERAPIE/ ÎNVĂȚARE
2.4 Substituirea ritualurilor, a stereotipiilor gestuale cu acțiuni ce au în vedere o finalitate	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Activități ocupaționale simple ▪ Jocuri de aruncare, prindere în momentul declanșării acestor ritualuri, stereotipii ▪ Exerciții de imitare a unor gesturi cu scop („Eu mă spăl“, „Eu mănânc“ etc)
2.5 Cunoașterea schemei corporale și fixarea lateralității	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții de identificare a părților corpului propriu și ale partenerului ▪ Exerciții de mișcare cu părțile corpului propriu ▪ Exerciții de coordonare oculo-manuală ▪ Exersarea gesturilor manuale fundamentale ▪ Exerciții de antrenare a membrului dominant în diverse activități
2.6 Autocontrol emoțional și comportamental	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Controlul emoțional în situații noi, necunoscute ▪ Experimentarea și controlul sentimentelor de eșec, de pierdere, de frustrare ▪ Evitarea comportamentelor de auto-mutilare ▪ Evitarea stimulilor care perturbă derularea unei acțiuni în bune condiții ▪ Evitarea comportamentelor auto/ heteroagresive sau emoționale extreme
2.7 Structurarea conștiinței de sine	<p>Exerciții pentru:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Conștientizarea corpului propriu prin identificarea, denumirea sau indicarea prin gesturi a părților corpului propriu ▪ Recunoașterea persoanelor apropiate (membrii familiei, prieteni, personal de îngrijire) ▪ Cunoașterea funcțiilor de bază ale diferitelor părți ale corpului (auz, vâz, mișcare, miros, gust, pipăit) ▪ Conștientizarea senzațiilor de durere, foame, sete, frig, cald și denumirea lor sau indicarea prin semne ▪ Exerciții de identificare și denumire a numelui propriu, a numelor membrilor familiei, a le colegilor, prietenilor etc.
2.8 Participarea la situații de comunicare și relaționare socială	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stabilirea de relații cu cei din jur prin antrenarea în activități comune ▪ Stabilirea unei comunicări care să favorizeze copilul <p><i>* Notă : Strategii utilizate în demersul terapeutic:</i></p> <p>1. Jocul cu trenulețe, mașinuțe, păpuși, jocul «De-a mama» etc <i>Obs.: În cursul jocului, copilul își dezvoltă fantasmele, anxietățile, identificarea cu persoanele din anturajul său, mișcările, gesturile, instabilitatea etc.</i></p> <p>2. Dialogul imaginar bazat pe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocul cu marionete; - poveste inventată (de genul „tu trebuie să-ți imaginezi un vis frumos” sau „ tu trebuie să-ți imaginezi un vis urât”); - jocul de rol (ex: «De-a școala”) <p>3. Desenul spontan <i>Obs.: După un prim desen spontan, dacă desenul este foarte convențional sau defensiv (o casă, un buchet de flori), ar fi util să i se propună ca temă: „Familia”. Pentru copiii inhibați de foaia albă, este indicată, fie sugerarea unei teme inițiale, fie schițarea unei teme prin tehnica Squiggle propusă de Winnicott.</i></p>

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	ACTIVITĂȚI DE TERAPIE/ ÎNVĂȚARE
2.8 Participarea la situații de comunicare și relaționare socială	<p>4. Dialogul tradițional «față în față»</p> <p>5. Tehnici specifice: modelajul, jocurile cu apă și/ sau nisip, pământ</p> <p>* Observarea comportamentului copilului în activitățile ludice, desfășurate în cadrul terapiei, îl ajută pe psihodiagnostician să evalueze și să intervină în zona proximei sale dezvoltări, în vederea stimulării potențialului său psihic.</p>
2.9 Formarea unor trăsături pozitive de caracter – politețe, punctualitate, cinste, încredere în sine, spirit autocritic, sinceritate, modestie, spirit organizatoric	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Consilierea copilului pe linia construirii unor comportamente adecvate social prin: <ul style="list-style-type: none"> - Informarea copilului în legătură cu conținutul și cerințele valorilor, normelor și regulilor morale - Explicația morală - Teme orientative: <ul style="list-style-type: none"> „Sunt politicos?” „Îmi place să învăț?” „Sunt punctual?” „Sunt cinstit ?” „Ce părere am despre mine ?” „Cum consider minciunile ?” „Cum consider furturile ?” „Ce spun despre?” „Ce spun în situația....?” <p>* Notă: Se va realiza corelarea probelor cu opiniile elevului despre sine.</p>
2.10 Formarea deprinderilor și obișnuințelor de comportare morală	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exercițiul moral cu următoarele etape: <ol style="list-style-type: none"> a) Formularea cerințelor ce pot îmbrăca diverse forme: sugestia, stimularea unei activități ce urmează a fi recompensată, inițierea de întreceri între elevi b) Exersarea propriu-zisă prin organizarea și dirijarea relațiilor normale practice ale copilului în diverse activități pe care le desfășoară (respectarea programului școlar, a programului zilnic, ameliorarea randamentului școlar etc.) <p>*Notă: Identificarea trăsăturilor de caracter se va realiza prin analiza probelor aplicate, a observațiilor făcute în urma discuțiilor cu factorii educativi și ai familiei (se poate aplica și testul de frustrare – agresivitate).</p> <p>Se va realiza corelarea rezultatelor cu opiniile elevilor despre sine.</p>
2.11 Eliminarea unor comportamente indezirabile: indisciplina, superficialitatea, mândria de sine, minciuna, înșelătoria etc	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exersarea propriu-zisă, prin organizarea și dirijarea relațiilor normale practice ale copilului, în diverse activități pe care le desfășoară (respectarea programului școlar, programul zilnic, ameliorarea randamentului școlar etc.) <p>*Notă: Identificarea trăsăturilor de caracter se va realiza prin analiza probelor aplicate, a observațiilor făcute în urma discuțiilor cu factorii educativi și a familiei (se poate aplica și testul de frustrare-agresivitate (Anexa 16). Se va realiza corelarea rezultatelor cu opiniile elevilor despre sine. Se vor purta discuții cu elevii pe seama problemelor lor.</p>

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	ACTIVITĂȚI DE TERAPIE/ ÎNVĂȚARE
2.11 Eliminarea unor comportamente indezirabile: indisciplina, superficialitatea, mândria de sine, minciuna, înșelătoria etc	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Teme orientative: „Care sunt dezavantajele indisciplinei, superficialității, înșelătoriei?” „Cum pot renunța la aceste comportamente?” „Care sunt avantajele unui comportament corect?” ▪ Tehnici de schimbare a comportamentelor neadecvate (dezbateră, jocul de rol, problematizarea etc)
2.12 Realizarea unor comportamente adecvate, pe baza cunoașterii de sine și a anticipării comportamentului propriu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții aplicative temă dată: „Care sunt calitățile mele?” „Care sunt defectele mele?” ▪ Test de autoapreciere a personalității
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Discuții cu elevii o serie de situații conflictuale care au existat în cadrul grupului sau o serie de situații posibile. Se vor extrage eventualele consecințe, se va urmări înțelegerea impactului pe care îl au acțiunile lor asupra celorlalți ▪ Teme orientative: „Ce se poate întâmpla dacă...?” „Ce ar trebui să fac?” „Cum mă port în situația „x”?” ▪ Exerciții practice de găsire de soluții la diversele probleme; * Se va urmări comportamentul elevului pentru întărirea oricărui progres.
2.13 Consolidarea unor comportamente dezirabile	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jocuri de rol ▪ Testul situational ▪ Exersarea în activități concrete de viață ▪ Exerciții de relaxare <p><i>*Notă:</i> <i>Elevului i se pot administra, în stare de relaxare, o serie de sugestii finte, de întărire a „eu-lui”. Se pot sugera, în stare de relaxare, o serie de imagini în care subiectul dezvoltă comportamentul dorit.</i> <i>Sugestiile de întărire a eu-lui vor ține cont de modalitatea senzorială dominantă a subiectului: tactil-kinestezică, vizuală, auditivă (mai ales în cazul elevilor cu handicap senzorial).</i> <i>Se poate propune tema „Cum pot depăși frustrările determinate de handicapul meu?”. Consilierul, elevul și părinții săi pun la punct o serie de strategii de compensare, bazate pe posibilitățile reale ale celui consiliat, urmând a se întări orice progres înregistrat (dacă nivelul său intelectual permite). Consilierul înregistrează evoluția comportamentului elevilor, elevul înregistrându-și și el evoluția prin notarea cu „+” a progreselor și cu „-” a situațiilor opuse.</i> <i>Alte tehnici de utilizat: tehnica modelării, tehnica desensibilizării succesive etc.</i></p>
2.14 Susținerea psihoafectivă a elevilor pentru prevenirea situațiilor de criză	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Discuții privind modificările de ordin fizic, fiziologic cu suport imagistic <p><i>*Notă:</i> <i>Strategii posibile: descrierea și inventarierea comportamentului, vizualizarea rolului, jocul de rol, tehnici de întărire succesivă a comportamentului și implicarea părinților/ tutorilor în activitatea de consiliere.</i></p>

3. Formarea și educarea capacității de alegere, decizie, orientare în viață prin consiliere, orientare școlară și intervenție educațională

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	ACTIVITĂȚI DE TERAPIE / ÎNVĂȚARE
3.1 Conștientizarea necesității realizării sistematice a sarcinilor	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conversații tematice: „Îmi place să învăț ?” „Cum îmi organizez timpul ?” ▪ Tehnici de modelare comportamentală (joc de rol, dramatizări)
3.2 Stimularea curiozității, a dorinței de informare continuă prin intermediul disciplinelor opționale	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conversații tematice „Importanța bunei organizări a activității” „Disciplina mea preferată” „Cel mai interesant obiect de studiu” ▪ Tehnici de modelare comportamentală (joc de rol, dramatizări)
3.3 Formarea unei atitudini favorabile față de activitățile școlare în general	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conversații tematice „De ce învățăm...” „Cum îmi valorific timpul și energia ?” ▪ Tehnici de modelare comportamentală (joc de rol, dramatizări)
3.4 Educarea capacității de autoevaluare și decizie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conversații tematice „Calitățile și defectele mele” „Hotărârea mea este realistă ?” ▪ Tehnici de modelare comportamentală (joc de rol, dramatizări)
3.5 Stimularea curiozității, a dorinței de informare continuă, prin intermediul disciplinelor opționale	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conversații tematice „Calitățile și defectele mele” „Hotărârea mea este realistă ?” ▪ Tehnici de stimulare a interesului cognitiv
3.6 Stimularea independenței elevilor în îndeplinirea sarcinilor	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exerciții/ activități interactive ▪ Exerciții cu caracter practiv-aplicativ
3.7 Familiarizarea cu diverse meserii	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Activități cu caracter practic-aplicativ ▪ Discuții cu suport imagistic privind: <ul style="list-style-type: none"> - principalele etape ale procesului tehnologic specific meseriilor; - materialele principale utilizate; - materiale auxiliare; - unelte, dispozitive; - domeniile din care fac parte meseriile respective; ▪ Conversații tematice: „Care sunt meseriile pentru care pot opta “ „Să cunoaștem meseriile “ „Ca să învăț o meserie trebuie să știu să învăț “
3.8 Identificarea cu unele roluri ale adultului	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conversații tematice: „Cu cine ai dori să te identifici /semeni ?”
3.9 Adecvarea opțiunilor la potențialul psihofizic al elevului	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conversații tematice: „Cea mai importantă persoană din viața mea .” „Aș dori să fiupentru că” „Visezi la viitorul tău ?” „De ce depinde viitorul meu ?” „De ce îmi aleg această profesie ?” ▪ Tehnici de modelare comportamentală (joc de rol, dramatizări)

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	ACTIVITĂȚI DE TERAPIE / ÎNVĂȚARE
3.10 Implicarea factorilor de educație și a familiei în luarea deciziei	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Discuții cu familia și cu celelalte cadre didactice, în scopul valorificării potențialului psiho-fizic al elevului și al dezvoltării interesului pentru activitățile de pre-profesionalizare
3.11 Pregătirea și luarea deciziei finale	<p>Consilierea în vederea formulării adecvate a opțiunilor - sfatul de orientare</p> <p><i>*Notă: Se vor avea în vedere două metode:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. metoda bazată pe realizările trecute ale elevului, pe capacitățile, aptitudinile și aspirațiile acestuia; 2. metoda bazată pe anticiparea evoluției elevului și a cunoașterii legilor sistemului psihocomportamental; <p><i>Sfatul de orientare va respecta următoarele condiții:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - neutralitatea și sinceritatea consilierului; - independența și libertatea subiectului; - va fi exprimat simplu realist și va fi însoțit de informații exacte; - va cuprinde o îndrumare către domenii largi de activitate profesională; - poate prevedea orientări secundare sau compensatorii (în cadrul timpului liber sau al vieții sociale); - poate cuprinde unele limitări anumite termene impuse de către structurile sociale; <p><i>Acțiunea de consiliere și orientare se va prelungi prin urmărirea subiecților orientați. Vor fi luate în calcul și acțiuni de reorientare școlară și profesională.</i></p>
3.12 Dezvoltarea unui sistem de deprinderi de adaptare la situații psihosociale concrete; Întărirea comportamentului decizional	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Activități de grup pentru : <ul style="list-style-type: none"> - dezvoltarea deprinderilor de comunicare interpersonală; - menținerea unei bune stări de sănătate; - formarea deprinderilor de stabilire a unor scopuri în viață; - formarea deprinderilor de a rezolva probleme de viață; - orientarea vocațională; - formarea unor deprinderi de loisir; <p><i>*Notă:</i></p> <p><i>Deprinderile respective pot fi învățate în cadrul consilierii de grup. Problemele de viață cum ar fi rezolvarea unor sarcini, a unor crize existențiale, aprofundarea relațiilor interumane etc, vor fi conceptualizate sub forma unor modele ce pot fi învățate.</i></p>

4. Corelarea și stimularea componentelor cognitive, socio-afective la nivel individual și de grup, în vederea unei bune adaptări familiale, școlare și sociale a elevului psihodiagnosticat, expertizat și consiliat

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	ACTIVITĂȚI DE TERAPIE / ÎNVĂȚARE
4.1 Stabilirea de relații cu cei din jur, utilizând diverse forme de comunicare	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jocuri onomatopice, de pronunție a cuvintelor, de mișcare și ritm ▪ Jocuri de stimulare, dezvoltare a diferitelor tipuri de comunicare verbală, mimico-gestuală, augmentativă
4.2 Formarea și exersarea deprinderii de a lucra în grup	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stabilirea și respectarea regimului zilnic din școală ▪ Jocuri de grup ▪ Activități de grup

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	ACTIVITĂȚI DE TERAPIE / ÎNVĂȚARE
4.2 Formarea și exersarea deprinderii de a lucra în grup	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jocul de rol <p>Ex: efectuarea unui desen la care să participe toți elevii ; a unei lucrări de modelaj etc .</p> <p>Aprecierile se vor face în legătură cu lucrarea respectivă (comună); Se vor lăuda/încuraja toți elevii.</p>
4.3 Educarea capacității de descriere și caracterizare a unui elev/coleg	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Discuții tematice: <ul style="list-style-type: none"> „Care coleg îți place cel mai mult“ „Ai ajutat vreun coleg?“ „Ai prieteni mulți ?” „Portretul colegului meu ” „Trei dintre colegii de clasă” „Ce loc ocupi în clasă la învățatură?“
4.4 Conștientizarea elevilor cu privire la - apartenența și dependența sa de grupul școlar din care face parte - forța și puterea grupului în îndeplinirea unor sarcini; - obligațiile pe care ei le au în cadrul acestuia;	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Discuții tematice: <ul style="list-style-type: none"> „Eu și colegii mei.” „Cum îmi ajută colegii ?” „Suntem uniți .De ce ? Când ?” „Cum ți-ai dori să fie?” „Ce crezi că ar trebui să facă ceilalți ?”
4.5 Prevenirea /rezolvarea situațiilor conflictuale de la nivelul grupului	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Activități de expresie: <ul style="list-style-type: none"> - terapie prin desen; - modelaj; - meloterapie; - cromoterapie; - joc de rol / dramatizări etc. <p>* <i>Notă:</i> <i>Aplicarea acestora are drept scop crearea unei atmosfere de comunicare și relaxare tacită prin acordarea libertății de exteriorizare.De exemplu în cazul terapiei prin desen, instrumentele de lucru vor fi așezate pe o măsuță în mijloc , fiecare elev urmând a-și alege singur culorile , cu care va lucra și se vor respecta următorii pași:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Desenul liber . 2. Desenul cu temă (legat de problemele lor). 3. Particularizare a temei și introducerea unor subteme până la atingerea problemelor nodale.
4.6 Cultivarea sentimentului de apartenență prin conștientizarea relațiilor de rudenie și a funcției educative a familiei	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conversații tematice: <ul style="list-style-type: none"> „Familia mea ” „Ce importanță are familia pentru mine ?” <p>* <i>Notă:</i> <i>Se pot aplica chestionare cu completare de fraze lacunare, compuneri cu început dat, lectură de imagini etc.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Joc de rol / Dramatizări ▪ Discuții cu familia <p>* <i>În cadrul discuțiilor, se au în vedere următoarele aspecte:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> a) Stabilirea membrului familiei care generează problema b) Adoptarea unei forme de interacțiune intermediară în cadrul familiei c) Modificarea interacțiunilor în cadrul familiei și depășirea situației

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	ACTIVITĂȚI DE TERAPIE / ÎNVĂȚARE
4.6 Cultivarea sentimentului de apartenență prin conștientizarea relațiilor de rudenie și a funcției educative a familiei	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Focus grup - cu părinți ai căror copii au probleme similare ▪ Constituirea unor grupuri de suport (părinți, asistenți personali, medici etc).

B. DOMENII/ CONȚINUTURI DE INTERVENȚIE:

I. Expertiza și psihodiagnoza

1. Măsurarea nivelului de dezvoltare intelectuală.
2. Evaluarea nivelului de structurare a conduitei perceptiv motrice de bază.
3. Evaluarea nivelului achizițiilor școlare instrumentale: scris-citit-calcul, rezolvarea de probleme, comunicare.
4. Evaluarea nivelului dezvoltării psihoindividuale, a autonomiei personale și sociale
5. Cunoașterea grupului școlar .
6. Sondarea imaginii pe care elevii o au despre propria familie
7. Identificarea unor posibile inabilități de ordin: comunicațional, decizional, de a face față unor situații psihosociale concrete .

II. Identitatea

- Trăirea corporalității - Eul biologic
- Educarea reacțiilor fiziologice
- Reproducerea corelată a mișcărilor generale
- Reproducerea diferențiată a mișcărilor
- Reproducerea planurilor de acțiune
- Evitarea retragerii afective

- **Organizarea schemei corporale și priza de conștiință cu Eul biologic**
 - Cunoașterea analitică a schemei corporale (în sensul interiorizării)
 - Cunoașterea totalității elementelor care compun schema corporală
 - Echilibrul și ritmul
 - Controlul sistemului de corelare a mișcărilor
 - Imaginea mentală a schemei corporale și conștiința de sine; Identitatea de gen

- **Socializarea conduitei copilului**
 - **Conștiința morală și Supraeul**
 - Salutul în raport de momentul zilei, persoană
 - Folosirea formulelor de politețe
 - Exersarea deprinderilor de comportare civilizată în instituții publice și în ocazii speciale (vizite, aniversări)
 - Cunoașterea relațiilor corecte cu membrii familiei și cu persoane din afara ei
 - Promovarea relațiilor de prietenie, colaborare, cooperare cu colegii
 - Cunoașterea principalelor tipuri de relații interumane: ajutor, respect, prietenie, ură, invidie
 - Conștientizarea aprobării/dezaprobarii adulților
 - Conștientizarea propriilor emoții și dispoziții și ale celorlalți (fericit, trist etc.)
 - Descrierea comportamentelor în termeni “morali” (bun, rău, obraznic)
 - Cultivarea relațiilor pozitive de colaborare, întraajutorare, bunătate, dragoste, toleranță

- **Evaluarea propriilor acțiuni**
 - recunoașterea *motivului* desfășurării unei acțiuni, de exemplu faptul că o activitate desfășurată la bucătărie conduce la pregătirea mesei;
 - recunoașterea momentului în care o acțiune *ia sfârșit*, de exemplu plata și restul, la cumpărarea alimentelor de la piață;
 - comunicarea preferințelor și a opțiunilor personale;
 - argumentarea preferințelor;
 - recunoașterea propriilor succese;
 - recunoașterea dificultăților întâmpinate în procesul învățării (de exemplu eșecul realizării unui incastu simplu sau dificultatea de a vorbi cu persoane străine)
 - identificarea propriilor competențe și dificultăți (“sunt bun la...” ; “am nevoie de ajutor la...”)
 - învățarea din greșeli;
 - stabilirea unor scopuri pentru acțiunile desfășurate;
 - dezvoltarea atenției și a concentrării în activitate;

III. Dezvoltarea socială și emoțională:

- **Formarea abilităților interpersonale:**
 - obținerea răspunsului la interacțiune (ex: zâmbetul social);
 - rezolvarea anxietății față de persoanele străine sau precauția copilului (ex: rezolvarea mutismului electiv);
 - rezolvarea anxietății de separare (ex: unii copii duși prima oară la grădiniță sau la școală suferă, se revoltă și apoi acceptă noul statut de elev);
 - redarea atașamentului față de persoanele familiale (ex: „copilul autist”);
 - utilizarea imitației ca mecanism al comportamentului de învățare (provocarea acestui mecanism obligă consilierul – terapeut să lucreze împreună cu copilul « să fie coactiv»);
- **Exersarea abilităților:**
 - de a răspunde celorlalți (de ex., prin gesturi sau prin expresia facială);
 - de exprimare a preferințelor și a nevoilor, în raport cu ceilalți;
 - de comunicare cu cei din jur, prin intermediul mijloacelor tehnologice auxiliare;
 - de comunicare adecvată în context (la școală, la cumpărături, acasă);
 - de recunoaștere și obținerea informațiilor necesare pentru comunicare (imagini, simboluri, texte, etichete etc);
 - de relaționare pozitivă (toleranța față de ceilalți, empatia, împărtășirea sentimentelor, realizarea unui echilibru între a asculta și a răspunde etc.);
 - de respectare a unui scop comun în activitățile de grup (ex., în cadrul activităților ludice, când se pregătește o serbare etc);
- **Educarea unor trăsături de caracter:**
(politețe, punctualitate, cinste, încredere în sine, spirit autocritic, sinceritate, modestie, spirit organizatoric, sociabilitate)
- **Corectarea unor tendințe negative:**
(indisciplină, superficialitate, mândrie de sine , minciună, înșelătorie, sugestibilitate, negativism, (auto)heteroagresivitate etc)
 - a) Identificarea trăsăturilor negative de caracter
 - b) Conștientizarea elevilor cu privire la necesitatea schimbării lor
 - c) Înlocuirea tendințelor negative cu comportamente adecvate
- **Susținerea psihoafectivă a elevilor pentru prevenirea situațiilor de criză a personalității**
 - a) Informarea elevilor cu privire la o serie de transformări fizice și psihice ce intervin în viața lor
 - b) Conștientizarea elevilor cu privire la o serie de tendințe:
 - îmbrăcămintă extravagantă;
 - tendința de a intra în conflict cu ceilalți colegi cu părinții și profesorii;

- tendința de absentism/abandon școlar;
 - tendința de a fugi de acasă;
 - tendința spre fumat,consum alcool;
 - tendință de nonconformism exagerat (opoziție permanentă, nerespectarea regulilor școlare /sociale)
- ***Realizarea unor forme de comportament adecvat pe baza cunoașterii de sine și a anticipării comportamentului propriu***
 - a) Conștientizarea însușirilor pozitive
 - b) Conștientizarea însușirilor negative
 - c) Anticiparea unor comportamente
 - ***Consolidarea unor comportamente dezirabile***
 - a) Exersarea comportamentelor dorite în plan imagistic, în stare de relaxare
 - b) Exersarea comportamentelor în viața reală
 - c) Evaluarea și autoevaluarea
 - ***Stimularea și formarea dorinței de apartenență la grupul familial și școlar***
 - a) Informarea elevilor cu privire la relațiile de rudenie
 - b) Conștientizarea elevilor cu privire la rolul familiei în creșterea și dezvoltarea sa
 - c) Prevenirea tensiunilor și problemelor familiale
 - d) Consilierea familiei în vederea raportării adecvate la copil și a organizării cadrului afectiv favorabil
 - ***Creșterea coeziunii grupului prin stimularea trebuinței de apartenență a elevilor la acesta; educarea capacității empatică***
 - a) Stimularea și formarea dorinței de apartenență la grupul școlar etc
 - b) Câștigarea și menținerea atenției celor din jur, atunci când copilul dorește să ia parte la activitățile de grup
 - c) Adoptarea și acceptarea unor roluri în grup
 - d) Recunoașterea și acceptarea regulilor de grup
 - e) Exersarea capacității de descriere a colegilor

III. Pregătirea pentru viața de adult

1. Direcționarea intereselor elevilor către activități sociale utile
2. Conștientizarea elevilor cu privire la necesitatea adaptării pentru o meserie
3. Însușirea de către elevi a informațiilor despre profesiile existente
4. Achiziția de către elevi a informațiilor vizând exigențele fiecărei profesii
5. Conștientizarea elevilor cu privire la compatibilitatea între aptitudini, aspirații și exigențele profesiilor
6. Dezvoltarea unui sistem de deprinderi de comunicare, de a face față unor situații psihosociale concrete; întărirea comportamentului decizional
 - a. Definirea clară a problemei
 - b. Elaborarea de alternative (avantaje, dezavantaje)
 - c. Alegerea unei alternative și implementarea ei în practică
 - d. Consolidarea deprinderii respective
 - e. Evaluarea și autoevaluarea deprinderii respective
 - f. Generalizarea
 - g. Reevaluarea
 - h. Consilierea factorilor de educație, a familiei și a comunității locale

C. SUGESTII METODOLOGICE:

Profesorul psihopedagog trebuie să utilizeze o sinteză a mai multor influențe care se regăsesc în ariile de dezvoltare (comunicarea, deprinderile de autoservire, educația psihomotrică, senzorială, cognitivă etc).

Deși rolul său constă în intensificarea acordării de asistență psihopedagogică copiilor cu deficiențe și celorlalte persoane implicate în procesul educației (cadre didactice, părinți, tutori etc), profesorul psihopedagog trebuie să urmărească prevenirea situațiilor de criză personală, educațională și socială și chiar să influențeze dezvoltarea personală și educațională a acestor copii cu grave dificultăți de adaptare. Pentru atingerea acestui obiectiv, profesorul psihopedagog trebuie să-și fundamenteze fiecare intervenție educativă în zona proximei dezvoltări (Vîgotski). În cazul copiilor cu deficiențe severe, profunde și/ sau asociate, succesul intervențiilor educative este asigurat de cunoașterea obiectivă și aprofundată a sa, dar și de comunicarea interpersonală desfășurată la un nivel bazal.

Profesorul psihopedagog trebuie să coordoneze colaborarea dintre specialiști - părinți – comunitate. Parteneriatul între acești factori contribuie la progresul copiilor cu deficiențe, prin transferul competențelor de la o categorie la alta de parteneri și prin obținerea acordului părinților în ceea ce trebuie realizat pas cu pas.

În concluzie, profesorul psihopedagog își desfășoară activitatea pe trei direcții generale:

- **proactiv** (de prevenire și previziune);
- **coactiv** (de cooperare cu copilul);
- **interactiv** (de utilizare a resurselor și valențelor educative ale celorlalți factori: grup școlar, familie, comunitate).

Un punct nodal în demersul de consiliere este formarea conștiinței care presupune depășirea barierelor impuse de „Eul nedezvoltat cognitiv, în cazul elevilor cu deficiență mintală severă și de „Eul psihotic“, în cazul celor cu tulburări pervazive de dezvoltare și de „Eul blocat senzorial“, în cazul deficiențelor senzoriale. Un rol important îl are stimularea mișcărilor și acțiunilor copilului, manipularea obiectelor dându-i posibilitatea să se descopere pe sine ca agent al mișcării și de a-i stimula inițiativa și capacitatea de anticipare și de experimentare senzorială. Acesta este doar un început foarte important, hotărâtor pentru a scoate copilul din confuzia în care trăiește „amestecat cu anturajul său”. Un alt punct cheie ar fi achiziția unei forme adaptate de limbaj/comunicare. În acest moment are posibilitatea să denumească obiecte, ființe învățată că are un nume și își va da seama treptat că reprezintă ceva anume printre celelalte obiecte și persoane. Lărgirea cadrului relațional (cu obiectele cu sine cu ceilalți) constituie una din premisele dezvoltării psihice a copilului pe toate planurile. Achiziționarea unor deprinderi elementare (alimentare, igienice, de îmbrăcare etc) sporește gradul de autonomie a copilului. El se detașează tot mai mult de mediul înconjurător, se individualizează, își contientează tot mai clar responsabilitățile în raport cu propria persoană.

Bibliografie:

- « Consiliere și orientare », Editura Spiru Haret, 1999
- « Ghid de predare-învățare pentru copiii cu cerințe educative speciale », Asociația Reninco România
- « Programa activităților educative în învățământul preuniversitar », 1994
- « Curriculum pentru copiii cu deficiențe (dizabilități) severe și profunde », iunie 2002- București Reprezentanți UNICEF în România -Asociația RENINCO ROMÂNIA
- Enăchescu Constantin „Tratat de psihanaliză și psihoterapie”, Polirom – Iași 2003
- Holdevici Irina, “Elemente de psihoterapie”, Editura All-1996
- Holdevici Irina, “Gândirea pozitivă”, Editura Știință și Tehnică București, 1997
- Habermas Jurgen, “Cunoaștere și comunicare”,Editura politică București 1983.
- Marcelli Daniel, «Tratat de psihopatologia copilului », Editura Fundatiei Generația Bucuresti 2003
- Nicola Ioan, « Microsociologia colectivului de elevi », E.D.P. București 1974.
- Păunescu Constantin, « Recuperarea medico-pedagogică a copilului deficient de intelect, Editura Medicală, București 1992.

- Păunescu Constantin – „Deficiența mintală și organizarea personalității”, E.D.P – București, 1977
- Petrescu Margareta, coord. Programa «Cadru psihodiagnoză, psihoterapie, orientare școlară și profesională» București, 1998
- Păunescu Ctin., I. Musu, «Psihopedagogie speciala integrată», Editura Pro Humanitas 1997
- Popovici Vlad Doru – «Locul și rolul psihomotricității în cadrul procesului de educare și recuperare a elevilor deficienți mintali», studiul în Revista de psihologie nr.1 – 1986. Popovici Doru Vlad – «Dezvoltarea comunicării la copiii cu deficiențe mintale» ED. Pro Humanitas– București 2000
- Radu Gheorghe, “Psihopedagogia școlarelor cu handicap mintal”, Ed. Pro Humanitas
- Rene Zazo - “Debitățile mintale”, E.D.P.1979
- Spânoiu Dan Georgeta (coord.),“Cunoașterea personalității elevului preadolescent”, E.D.P. București,1983.
- Stoica Dumitru, “Psihopedagogie școlară”, Editura Scrisul Românesc,Craiova, 1982
- Șchiopu Ursula, “Psihologia Vârștelor” (ciclurile vieții) ,E.D.P. București 1981
- Șchiopu Ursula, “Introducere in Psihodiagnostic”, Editura Fundatiei Humanitas, 2002
- Sheridan D Mary ,”Play In Early childhood”, Routledge Taylor Francis Group
- Șuteu Titus, “Cunoașterea și autocunoașterea elevilor”, Editura politică București 1978
- T. Șerbănescu, « Neurologie, psihiatrie, endocrinologie », Ed Medicală 1978
- Voiculescu Florea, «Proiectarea pedagogică în managementul educațional» în « Ghidul directorului din instituțiile de educație specială și de protecție socială a copilului », Ediția a II-a, Editura Imago, Sibiu 1997
- Verza Emil, Păun Emil (coord), “Educația integrată a copiilor cu handicap”, UNICEF 1998.
- Verza Emil, „Conduita verbala a școlărilor mic”, Editura Didactica și Pedagogica, 1973
- Verza Emil, „Disgrafia și terapia ei”, Editura Didactica și Pedagogică, 1977
- Verza Emil, „Dislalia și terapia ei”, Editura Didactica și Pedagogică, 19796. Verza Emil, Tratat de logopedie, Editura Fundatiei Humanitas, Bucuresti, 2003
- Verza Emil, Golu Pantelimon, Zlate Mielu , Psihologia copilului, Editura Didactica și Pedagogică, Bucuresti 1995
- Vlad Elena, Evaluarea în actul educațional terapeutic, Editura Prohumanitate, București 1999.

Grupul de lucru pentru elaborarea programei școlare:

Coordonator:

Consilier CNCEIP, Adina Valeria Marinache

AUTORI:

Prof. Mircea Vlad – Școala pentru Surzi nr.1, București

Prof. Mariana Meran – Școala Specială nr.6, București

Prof. Lungu Petruța – Școala Specială nr.10, București

Prof. Alexandrina Casapu – Grădinița pentru hipoacuzici, București

Prof. Marian Casapu – Școala Specială nr.6, București

Prof. Loredana Tudorache – Școala Specială nr.6, București